Poštarina plaćena u gotovu

Broj 3 Lipanj 1939 God. IV.

Misijska Biblioteka

MISIJSKA BIBLIOTEKA
Dvomjesečnik za pouku i prosvjetu
Izlazi svakog drugog mjeseca. Pretplata 6 din. godišnje

Broj 3 Zagreb, lipanj 1939 God. IV

NIJE SE PREVARIO

ZLE SLUTNJE

Priredio o. Ivan Sis

Početkom 1857. godine pronio se nepreglednim krajevima sjeverne Indije nečuveni još glas. Širio se munjevitom brzinom od grada do grada, od sela do sela naviještajući siromašnome i potlačenome indijskom narodu radosnu vijest. Ta je vijest kolala od usta do usta potajno, i svakome, tko bi je čuo, zakrijesile bi se oči od radosti ili sijevnule plamenom mržnje. No nitko ne znadijaše kazati, tko je tu vijest donio, odakle je došla. Mnogi su u svome ushićenju govorili, da te vijesti izbacuju tajanstveni valovi »svete« rijeke Gangesa, da se iz nje dižu u gustim oblacima, a vjetar sa Himalaje da ih raspršuje i nosi u sve krajeve. Zato je siromašna svjetina primala te glasove kao neko sveto i veliko proročanstvo, da će naime još te godine biti kraj gospodstvu »engleskoga« radže (kralja), i da će cijela Indija otresti sa sebe jaram tuđinske vlasti. Tako su shvaćali ove glasove ne samo slobodni građani i siromašni puk na selima nego i urođenička vojska, tako zvani »sipahi« — a to bijaše najopasnije za Engleze. »Sipahi« se naime vrlo vješto čuvahu pred svim Evropljanima, a osobito pred engleskim vojnicima, da ne bi neopreznim ponašanjem izdali svoje

tajne, o kojoj je ovisila njihova sloboda ili još teže ropstvo. No unatoč ovoj opreznosti nije Englezima izmaklo, da sipahi snuju neke tajne spletke.

Osobito su engleski časnici brzo opazili, da »sipahi« nisu više oni nekadašnji vojnici, koji bi na prvu riječ rado i odmah poslušali. — Neki su od njih postali podmukli spletkari, koji zapovijedi samo nerado i na silu vrše. Oči im sve češće sijevaju gnjevom i mržnjom, i ne rijetko im se šake potajno stišću na njihove gospodare.

Ovakve su pojave opazili i engleski časnici posade grada Lucknowa, koji leži uza srednji tijek Gangesa. Sve očitije bijaše, da se tu nešto sprema. U toj se bojazni još više utvrdiše, kad im slične vijesti stigoše od drugih bengalskih posada, iz Barrackpora kod Kalkute, iz Miratsua, Dabbue i Audha. Zato je pukovnik Hawelock, zapovjednik Lucknowa, odlučno i ozbiljno opominjao svoje časnike, da budno ali oprezno paze na »sipahe«. I doista njegova opravdana sumnja bijaše samo predigra ustanka, na koji se sipahi spremahu već dugo vremena. Sada, kad se doznalo, da je za ustanak sve spremljeno, porasla je u sipaha drzovitost i smjelost. Odatle i mržnja, što su je već javno na ulicama očitovali prema »sahibima« (gospodi bijelcima). Bez ikakva povoda izazivahu ih drskim vladanjem, gdjegod im se pružila prilika. Dapače se posljednjih dana prije pobune saznalo, da se sipahi sastaju noću na tajne dogovore. A jer su stanovnici engleskoga predgrađa bili dobro obavješteni o svim njihovim osnovama, pomno bi se čuvali, da se s njima ne sastanu na osamljenim mjestima, da ih sipahi ne bi napali i zlostavili. Jednoga dana prije podne poruči poručnik O'Brien pukovniku Hawelocku, da su neki zlikovci izvan Lucknowa u nedalekoj šumi napali nekoga engleskoga trgovca, koji je tek prije par dana bio došao iz Evrope u Kalkutu. Uveče istoga dana stiže mu drugi žalosni izvještaj, da su sipahi isprebijali izvan grada jednoga engleskog vojnika,

i da je siromah jedva spasio život. Krivce, koje su već sutradan uhvatili, stigla je doduše stroga kazna, pa su se sipahi za nekoliko dana primirili. No ovaj je mir bio prema sudu Evropljana samo navještaj blize bure. I dobro su sudili. Bura već dugo spremana nadođe i odviše brzo.

Iza žalosnoga događaja s engleskim vojnikom vojnička straža u istome mjestu opazi iza par dana, kako poručnik O'Brien ozbiljna lica, brza koraka i sav uzrujan hiti u ured pukovnika Hawelocka. Pukovnik sjeđaše upravo kod stola i spremaše poštu, da obavijesti o stanju posade svoga okruga.

»Šta mi opet nosite, gospodine poručniče? No, ima li opet što novo?« »Novo, da, ali ništa dobro, gospodine pukovniče« reče uzrujan i nastavi: »Ti nesretni sipahi već odviše dižu svoje šuplje glave i svakim su danom sve drzovitiji.« — »Što se je opet dogodilo?« upita pukovnik ukrstivši noge od srditosti pa upre u nj svoje pronicave oči.

»Takvo što se još nije ovdje dogodilo, gospodine pukovniče! Pomislite samo, ovi su drznici danas svećenika naše pukovnije teško pogrdili.«

»Je li to moguće? A tko se je usudio takva šta učiniti? To je doista već prekomjerna drzovitost,« reče pukovnik i dignuvši se naglo sa stolice počne uzrujano hodati po sobi. »Je li vam poznat vojnik Džem, gospodine pukovniče? Jučer sam doznao, da je on bio vođa onih sipaha, koji su nedavno mučili našega vojnika. To je od svih ovdašnjih sipaha najopasniji tip, jer je najodvažniji i najdrzovitiji.« — Na te se riječi pukovnikovo opaljeno lice trzne, oči mu sijevnu, a usne mu se grčevito stisnu. Ovakva bi promjena u njegovu licu nastala, kadgod bi ga spopao gnjev, ili iznenada zadesilo kakvo zlo. »To je nečuveno! Da, gospodine poručniče, ponavljam, to je nečuveno,« reče pukovnik nakon kratke stanke. »No, recite mi, kako se to dogodilo?«

»Kako je do toga došlo, točno ne znam. Jedino vam mogu kazati, što sam svojim očima gledao. Došavši danas u vojarnu i stupivši u dvorište prenerazi me neobično surova krika i raskalašen smijeh sipaha. Stajali su u krugu nasred dvorišta. Opazivši me malo se raziđoše, i ja mogoh vidjeti oko čega su se bili uzobijestili. Ne ćete možda vjerovati, gospodine pukovniče, kad vam kažem, koga ugledah u njihovoj sredini. To bijaše naš katolički vojni svećenik o. Ryan. Koliko sam mogao razabrati, upravo je jednoga od tih vojnika nešto prekoravao, a i ostale je vojnike opominjao, neka se pristojno i mirno vladaju. U taj čas dotrči do njega Džem, izdere se na nj kao na pseto i gurne ga tolikom silom, da se o. Ryan jedva uzdržao na nogama. Taj drzoviti surovi čin razveselio je ostale sipahe, pa su svi udarili u gromki smijeh i upravo u paklensko hihotanje. — Eh, to je već odviše, reknem sam sebi, priskočim naglo k Džemu te mu prilijepim nekoliko masnih zaušnica, neka mu bude opomena na dužnost.«

»Sasvim ste pravo uradili, gospodine poručniče, i nadam se, da će ga to ubuduće malo otrijezniti. A da mu se mozak sasvim ohladi, dat ćete mu još tri dana pooštrenog zatvora, da može bolje razmišljati o svome divljaštvu. Najprije ćete narediti, da mu se na očigled drugih odmjeri pedeset bambusovih, da i oni za vazda upamte, što ih čeka, ako bi im se prohtjelo da se povedu za primjerom Džemovim. Znajte, gospodine poručniče, da će ova kazna na Džema i na druge vojnike dobro i sigurno djelovati.« Poručnik O'Brien, koji bijaše protivan tjelesnim kaznama, reče pukovniku nato neodlučno: »Gospodine pukovniče! ne će li to biti malo previše? Bojim se, da hoće. Uvjeren sam, da i gospodinu duhovniku ne će biti milo, ako za tu kaznu dozna. Kad sam odilazio s dvorišta, rekao mi je, da bi mu bilo najmilije, da se taj neugodni događaj nikada ne spomene, pače me zamoli, da se upravo pobrinem, kako se o tome uopće ne bi ni govorilo.«

»Nipošto!« reče odrešito pukovnik, »što sam rekao, ima se izvršiti. U ovih se divljaka danas ne može ništa postići mirnim putem. Stoka se kroti samo batinom. Ako ih ne kaznim, dizat će glave još više misleći, da ih se bojimo. Zar vam nije poznato, kako žalosne vijesti dolaze sa sviju strana od urođeničke vojske? Nedavno sam dobio vijest, za koju i vi znate, gospodine poručniče, da su se sipahi na mnogo mjesta otvoreno pobunili. A takvih vijesti dobivam svaki dan sa sviju strana. Ove česte nemire među urođeničkom vojskom može skršiti samo čvrsta ruka i jaka batina, jer se ovi prostaci ničega drugoga ne boje. Što će biti od nas, ako ostavimo bez kazne pogrde, što ih sipahi nanose Evropljanima?«

»A osobito pogrda nanesena svećeniku,« doda poručnik O'Brien.

»No da, svećeniku, samo šteta, što je o. Ryan papista i svakoga bi htio učiniti papistom« reče pukovnik nestrpljivo.

»Ili točnije, gospodine pukovniče, on stvara od njih našoj zemlji vjerne i kralju odane podanike,« reče brzo poručnik O'Brien, rodom Irac i katolik, koji je vojničkoga svećenika o. Ryana kao svoga zemljaka ne samo volio nego se često i čvrsto za njega zauzimao. O. Ryan je to i potpuno zaslužio, jer kamogod bi došao, svuda bi svojom gorljivošću divno djelovao. »Vama je, gospodine pukovniče, sigurno poznato,« nastavi O'Brien, »kako o. Ryan dobro djeluje među vojnicima već toliko godina. Da ga samo čujete, kako im zna lijepo govoriti o dužnostima, koje vežu dobra i valjana vojnika. A što me najviše začuđuje, jest njegova nepokolebljiva ustrajnost u vršenju dužnosti. Unatoč premnogim neugodnostima i svakojakim zaprekama, koje mu stavljaju neke od naših zvaničnih osoba, umjesto da ga u njegovome zaslužnome radu podupru, on ostaje svojim dužnostima vazda vjeran. Da se je danas Džem usudio napasti i pogrditi

katoličkog svećenika, tome je uzrok samo u protestantizmu, u kojemu je Džem usisao mržnju na katolike, a napose na njihove svećenike.«

»No, no! samo nemojte tako oštro suditi!« odvrati pukovnik. »Vidim, da ste još uvijek onaj isti Irac; gotovo bih rekao, da ste promašili svoje zvanje; propovijedate mi kao pravi papista.«

»Ne zamjerite, gospodine pukovniče! Rekoh samo, što mi je srce kazivalo. Za svećenika se ipak moram zauzeti, kad on to punim pravom zaslužuje.«

»Ostavimo to! Sada idite i pobrinite se, da Džem dobije zaslužene batine i neka tri dana razmišlja mirno u zatvoru o vojničkim dužnostima!« Poručnik O'Brien se nakloni i ode.

Ne prođe ni četvrt sata, i Džem već stajaše pred poručnikom, da čuje i da primi ne samo sramotnu nego i vrlo osjetljivu kaznu. Sve je podnio doduše mirno i stisnutih šaka, da ni pisnuo nije, ali oči su mu sijevale kao u grabežljive zvijeri, kad ranjena leži do nogu lovca. Ali mjesto da u zatvoru razmišlja o svome dosadašnjem ponašanju i kako da se ubuduće popravi, snovao je i razmišljao o osveti. Ni s kim nije ni riječi progovorio, a hrane se jedva i dotakao.

U KRVI I PLAMENU

Cijelom se vojničkom posadom raširi strelovitom brzinom vijest o Džemovoj kazni. Sipahi stiskahu šake. Čelo im se nabiralo od srdžbe. Odsele su vršili službu samo s pritajenim otporom; od samoga gnjeva i srdžbe čulo se tek mrmljanje i siktanje. Kad bi im se god pružila prilika, grozili bi se stisnutim šakama prema kući, u kojoj su stanovali engleski časnici. Počesto bi se čuli i

povici: »Sahib Ryan!« Slične su se pojave opažale i u susjednim vojarnama. To bijaše nesumnjiv znak blize oluje.

Nakon tri dana bude Džem pušten iz zatvora. Pred engleskim časnicima vladao se je besprijekorno, kao da se nije ništa dogodilo. Ali sa sipahima, koji mu bijahu od srca privrženi, razgovarao bi se često i živo prigušenim glasom. Tada bi mu vazda oči sijevale kao u divlje mačke.

Iza nekoliko dana nestade Džema kao da je u zemlju propao. »Taj sigurno nešto sprema,« govorahu među sobom časnici. Kako je u to doba vladalo u svoj sjevernoj Indiji vrlo napeto stanje, nije bilo lako odgonetnuti, što zapravo Džem snuje u sporazumu s drugim nezadovoljnicima i očitim buntovnicima. Poradi te nesigurnosti pooštrili su Englezi vojne kazne, po čitavoj su pokrajini pojačali straže i porazmjestili nove čete na daleko i široko. Po sebi se razumije, da su ove odredbe za sigurnost još povećale uzbuđenje i napetost ne samo među vojskom nego i u gradu, napose u tako zvanoj engleskoj četvrti. Svi su stanovnici grada Lucknowa bili uvjereni, da će Džem na čelu svojih suplemenika navaliti na grad. Već je prošla jedna sedmica, prošla i druga, a Džemu ni traga. Stanovnici se malo pomalo smiriše te pomisliše, da su se u Džemu prevarili. Pače su sami sipahi vršili svoje dužnosti tako vjerno i savjesno, da nijesu dali nikakva povoda ni najmanjoj tužbi. U okolici grada nije se također pokazivalo ništa, što bi izazivalo sumnju. Unatoč tomu engleski su časnici bili vrlo oprezni, jer su u Džemovu lukavom ponašanju naslućivali vrlo opasnu stupicu. I nijesu se prevarili.

Potkraj lipnja dojuri u rano jutro sa sjevera u grad konjanička straža i javi nenadanu vijest, da se je tamo u šumi pojavio jedan odio ustaške vojske. Njihova je vojska naoružana puškama i brzim se korakom približava

gradu. Jedva je straža ovu vijest priopćila, kad u jednoj obližnjoj vojarni odjekne hitac. To bijaše znak sipaha, potajno dogovoren, da je Džem sa svojom vojskom na domaku grada. U gradu Lucknowu ostade samo šačica sipaha vjerna Englezima. Svi ostali vojnici, čuvši hitac, provališe iz svojih vojarna u grad sa lozinkom »Smrt sahibima!« i počeše ubijati svakoga engleskoga časnika. Na ulicama nastade klanje i zlostavljanje svih Evropljana. Pobunjenici uzeše robiti i paliti evropske kuće. Od Engleza jedini pukovnik Hawelock i poručnik O'Brien umakoše smrti kao nekim čudom. Zaštićeni naime onom šačicom vjernih sipaha i ostacima engleske vojske sretno se zakloniše u guvernerovu rezidenciju. U gradu se zametnu žestok boj između urotničkih sipaha i pojačane engleske vojske. Veći dio ustaških sipaha bude dijelom postrijeljan, dijelom pohvatan, dok samo manji dio pobjegne iz grada, da se priključi Džemu.

Čim bijaše grad očišćen od urotnika, naredi pukovnik redovitoj vojsci, da spremi navalu na Džemove ustaše. Sva gradska vrata budu što bolje učvršćena, a po ulicama budu podignute mnoge i jake barikade.

Pred noć stigoše buntovnici i opkoliše grad s namjerom, da ga zauzmu na juriš. Redovita je pak vojska dočekala neprijatelja u gradu vatrom iz pušaka i topova.

Nakon kratkog puškaranja otvori jedan odio redovne vojske s istočne strane gradska vrata, da napane neprijatelja s boka. Među ovim hrabrim vojnicima nalazio se je i o. Ryan, da kao vojnički svećenik pruži pomoć ranjenima, a duševnu utjehu umirućima.

Žestok se bio boj nekoliko sati. Uz bijesan krik navališe sipahi na gradska vrata, da prodru u grad. Došlo je do divljeg klanja. Već su se sipahi probili do barikada, kad odjednom priteče u pomoć kraljevska vojska i potisne sipahe. Taj mali neuspjeh nije zastrašio Džemovih pristaša. Popunivši brzo prorijeđene redove navale oni

iznova s novom hrabrošću i oduševljenjem. Napokon su njihove čete iza nekoliko ovakih neuspjelih juriša ipak znatno oslabile. Engleska redovna vojska, zaštićena čvrstim barikadama, brzo se pokazala nadmoćnom. Osim toga stigne im iz obližnjih postaja nekoliko odjela u pomoć, da zaskoče buntovnike s leđa. Tako se je Džemova vojska odjednom našla između dvije vatre. U divljem bijesu pokušaju još nekoliko puta juriš na grad, ali uzalud. Već se je spustio mrak na zemlju, kad prasak pušaka umukne. Videći oslabljeni sipahi, da ljude badava gube, i da im je svaki napor uzaludan, povuku se od grada u nedaleku šumu noseći sa sobom mnoge ranjenike. Tu se zakloniše u duboke tamne džungle, da budu te noći sigurni od engleske redovne vojske.

Odlaskom Džemove vojske zavlada među stanovništvom grada Lucknowa mir i veliko veselje, a redovnoj vojsci odlanu. No radi sigurnosti budu oko grada postavljene pojačane straže, a ostala se vojska smjesti uz gradska vrata.

Ove mjere opreznosti, premda probitačne i hvalevrijedne, nijesu bile potrebne. Sipahi naime izmučeni dnevnim jurišanjem nijesu bili uopće sposobni za novi, noćni juriš, te ih nestade bez traga. Tu činjenicu je također sutradan posvjedočio poručnik O'Brien, kad je s konjaničkom četom pretražio čitavu okolicu grada Lucknowa. Vrativši se navečer kući obavijesti odmah o tome pukovnika te se ujedno svrati svome zemljaku i dragome prijatelju o. Ryanu. Ali njega ne nađe kod kuće. To mu bijaše malo sumnjivo. Zabrinut stane odmah propitkivati na sve strane, ne leži li možda ranjen u kojoj bolnici. Posvuda dobije isti odgovor, da ga od sinoć nitko nije opazio. Napokon je od jednog vojnika doznao, koji ga je sinoć izvan grada vidio, gdje nosi na svojim leđima ranjenog vojnika u bolnički logor. Tu da je teško ranjenima zavezivao rane i dijelio sv. pomast; poslije toga da ga više nigdje nije opazio.

»Zar je možda pao u tom najžešćem okršaju? Ne, to je nevjerojatno, jer bi ga vojnici ipak bili prepoznali, da su ga pokapali. Gdje bi mogao biti? Što mu se je dogodilo?« Ovako je zabrinuti O'Brien opet i opet pitao tražeći put, koji bi ga doveo do istine.

Drugoga dana ne mogavši doći u trag svome dobrome prijatelju spopade poručnika O'Briena zla slutnja i bojazan.

OTAC RYAN UHVAĆEN I MUČEN

»A gdje sam? Ah, kako sam strašan san usnio!« uzdahnu o. Ryan kad se probudio. Otvori oči, da razabere, gdje se nalazi. Na žalost se brzo uvjeri, da to nije samo san, nego živa i ujedno strašna istina. Pokuša da protare oči, ali badava. Nijednom rukom ne može maknuti, jer su mu kao i noge čvrsto svezane. Sad istom osjeti bolove. Oštri konopci urezali su mu se u meso, pa osjeća kao da ga vatra pali. Glavu, omotanu nekom zamazanom krpom, jedva može maknuti; čini mu se, da je od olova. S velikom mukom jedva može očima krenuti. Konačno ipak razabere u tami, da leži u nekakvom šatoru. »Ma kud sam to dospio?« pita se iznova. »Što se to sa mnom dogodilo?« Smiri se i počne razmišljati. Mašta ga odjednom prenijela u grad u onaj divlji boj sa Džemovim ustašama. Sada čuje pakleni krik sipaha i zaglušujući prasak pušaka. U najžešćoj sječi vidi pred sobom izvan grada onaj grm, pod kojim je umirućem vojniku, Ircu, podijelio posljednju pomast. U tom je času osjetio jak udarac po glavi, i dvije ga jake ruke pograbile. Tu se je nit predodžbi njegove mašte pretrgla, jer ga je udarac onesvijestio.

Ovako razmišljajući odjednom ga prene iz njegovih misli neobično jak štropot, koji mu se sve više približavao. Odjednom štropot utihne. Sve se je naokolo smirilo, zavladala grobna tišina. No to ne potraja dugo. Pred šatorom prasnu netko u divljački smijeh, kao kad šakal stane zavijati za noćne tišine u pustinji. I kadgod bi se smijeh stišao, razlijegao se je šumom žamor grubih i surovih grla. O. Ryan napne uši i začuje, kako se žamor i štropot opet k njemu približava; spopade ga smrtni strah. Žamor se je primakao već tako blizu, da je mogao razabrati, kojim jezikom govore: engleski je! Među mnogim glasovima nadvisivao je osobito jedan glas sve ostale svojom jakošću. »Taj mi se glas čini poznat, negdje sam ga već čuo,« pomisli o. Ryan i naprežući svoju pamet prenese ga mašta u dvorište vojarne.

»Ah da, to je glas Džemov, to je sigurno Džem. Da, da, tako je Džem govorio, kad me je u dvorištu grdio.« — Kod te pomisli protrne cijelim tijelom, jer si je bio svijestan, u čije je ruke pao. Pao je u šake Džema, zakletom neprijatelju svih Evropljana. »Jao meni! Taj će mi se sada strašno osvetiti za onu kaznu, koju je morao pretrpjeti radi mene,« pomisli o. Ryan. »Pa ipak sam sve poduzeo, da mu bude, ako ne oprošteno, a ono barem ublaženo.« Ovakim i sličnim mislima zaokupljen iščekivaše dolazak svoga neprijatelja Džema.

Jedva što se je malo sabrao i preporučio Bogu svoju dušu, razabere posve jasno tihe korake pred ulazom svoga šatora. Nato nevidljiva ruka brzo podigne platno od šatora. Neka prikaza šmugne unutra — bijaše to Džem.

»Crni gavrane! zar još živiš?« zagrmi naglo Džem surovim glasom, u kojemu se odrazivala mržnja i želja za osvetom pomiješana s paklenom radošću. »Ha, sad si u mojim šakama! Znaj, da Džema ne ćeš nikada zaboravit! Nedavno je među nama bilo nastalo nekakvo nesuglasje; sjećaš li se toga? To se mora sada poravnati, jer Džem ne voli da ostane dužnikom. Zato znaj, da ne ćeš otići odavle, dok ti nijesam oderao kožu.«

»Bog mi je svjedok, Džeme, da sam vazda na to mislio i za tim težio, e bih mogao tvoju dušu spasiti. Zato se čvrsto nadam, da će dobrostivi Bog moju želju ispuniti i obilno nagraditi,« odvrati svećenik mirno na Džemove prijetnje.

»Šta, ti još iščekuješ od Boga nagradu za to, što si me dao bambusovim batinama na mrtvo isprebijati? Ne, ne, rimska ptico, zato ćeš dobiti od Džema nagradu, da osjetiš, kako sam velikodušan! Ili si to možda zaboravio, koliko sam morao radi tebe pretrpjeti?«

»Ne, Džeme, nijesam ja zaboravio, ali ti ne znaš, koliko sam poradio kod samoga pukovnika, da ti bude kazna oprošteno!«

»Šta? ti si se za me zauzeo, da mi kaznu oproste? A zar nijesi čuo, kako su me na rezance istukli? Zar to znači oprostiti? Ti, papistički prevejanče! Pamti dobro! Zato, što si se za me kod pukovnika tako djelotvorno zauzeo, ne ću da ti budem nezahvalan. Da pako i ti okusiš, kako su slasne one bambusove, dobit ćeš za svaku kap krvi, koju sam radi tebe prolio i za svaki udarac, koji sam pretrpio, stostruku nagradu.«

»Neka ti, Džeme, Bog oprosti! Ja ti pako već unaprijed opraštam,« reče svećenik u slutnji groznih muka, koje su ga nedvojbeno čekale.

»Gle, gle, kako si odjednom postao plemenit i velikodušan! Ti mi dakle i praštaš? Tomu se doista nijesam nadao. Ali se vrlo varaš, da ćeš jednoga Džema opsjeniti ili čak prevariti lisičjom mudrošću i papističkom prevejanošću. Zato ti velim, da se odmah spremiš na moje obećanje, jer hoću da naš nesporazumak što prije izravnamo!« — To reče i prasne u porugljivi smijeh, koji se je u večernjem sumraku razlijegao u šatoru kao da dolazi od neke sablasti. Nato se Džem brzo okrene prema izlazu šatora i poviče gromkim glasom: »He, momci, brzo amo, da čujete, kako pjeva rimska ptica!« — Na taj

poziv dotrči odmah nekoliko musavih vojnika do šatora iščekujući, što će im se naložiti. »Odvucite, momci, ovoga gavrana iz šatora!« reče grubo Džem, »a da vam ne odleti, privežite mu krila za kolac te ga dobro operušajte! Samo štedite ruke, da vam brzo ne smalakšu!«

Jedva je Džem svoju zapovijed izrekao, kadli nahrupi u šator nekoliko Džemovih ortaka poput gladnih vukova. Tu su na grubi i surovi način svezali jadnu žrtvu oštrim kokosovim konopcima te je izvukoše napolje uz paklenu viku.

»Okrijepi me, Isuse, svojim presvetim ranama i pregorkom mukom svojom, koju si podnio za nas grješnike!« — Tako se molio dobri svećenik iz dubine srca strepeći pred mukama, koje je imao podnijeti.

Tek sada razabra o. Ryan, da se nalazi nasred nekakve drvosječe. Ispred mnogih šatora nanizanih u redovima plamsahu naložene vatre, oko kojih su sjedjeli ustaše pušeći i šale zbijajući. Žar plamena obasjavajući pojedine skupine vojnika pojačavao je divlji izraz njihovih lica. Čim su ovi čuli umebesni krik Džemovih pandura, odmah ustadoše i dotrčaše nasred drvosječe kao na glas trube. Tu stajaše pripravljen kolac, uz koji bijaše o. Ryan, Džemov zarobljenik, već privezan bez odijela. Neposredno do kolca stajaše nekoliko sipaha sa bambusovim batinama u ruci. Svi su gledali, kad će Džem dati znak, da započnu svoj krvnički posao. Džem namignu, i sipahi počeše po svećeniku udarati batinama kao da mlate snopove. Bijedni vojnički svećenik podigne oči prema nebu te izgovarajući sveta imena molio je Boga za jakost, e bi barem strpljivo mogao podnositi nezaslužene muke. Drugi vojnici, koji su se od radoznalosti sakupili u krugu oko kolca, popratiše teške i nečovječne udarce raskalašenim deranjem naslađujući se pri tom mukama jadne i nevine žrtve. Džem stajaše postrance motreći sa zadovoljstvom, kako se o. Ryan previja pod udarcima i kako

mu se na ispaćenom tijelu množe modrice. A kad se pojaviše prve kapi krvi, kad je krv počela iz rana teći u tankim mlazovima, postade Džem nemiran. Ovaj nemir nije dolazio od sažaljenja nego otuda, što je Džem zastalno očekivao, da će njegova žrtva iza nekoliko udaraca sigurno jaukati i naricati te ga moliti za pomilovanje. No uzalud je čekao. Samo je mučenikov bolni pogled počivao na Džemu i njegovim surovim vojnicima i time odavao svoje boli. Katkada bi opet podigao svoje umorne oči k nebu te po primjeru svoga Spasitelja šaptao njegove božanske riječi besprimjerne ljubavi: »Oče, oprosti im, jer ne znadu, što čine! Daj mi, Isuse, ove duše, što me šibaju, daj mi dušu Džemovu!« uzdisao bi po primjeru sv. Franje Ksaverskoga, kojega je osobito štovao.

Ovih mučenikovih riječi i njegova pogleda puna samilosti i kršćanske ljubavi Džem nije mogao podnijeti. Zato pun prezira pljune svećeniku u lice te se u pratnji svojih vojnika udalji.

Je li se Džem zadovoljio ovim zvjerskim svojim uspjehom? Nipošto. Nasuprot, on je još više raspalio njegov bijes. »Zloduh je u tome crnom gavranu,« vikaše svojim ortacima, »ali ja ću ga prisiliti, da će ne samo graktati, nego će mi još zavijati kao pas, kad od gladi pogiba.«

Uz šator, u kojemu je ležao isprebijani svećenik, postaviše stražu od dva vojnika; valjda da im ne pobjegne! Kako je slijepa ljudska strast! Ipak je ubogi o. Ryan jedva micao usnama od prevelikih boli šapćući kratke molitve; takav čovjek ne bježi! K tome ga hvatala nesvjestica, a glava mu od silne žeđe i posvemašnje slaboće počivala na krvavim prsima. Tako je ležao kao mrtvac; zar može takav čovjek da bježi?

Ne potraja dugo, kad silna buka osvijesti opet o. Ryana. Džem se je naime, nezadovoljan sa prvom svojom osvetom, vratio k nedužnoj žrtvi vodeći sa sobom vojnike, da iznova započnu krvnička svoja nedjela...

»Džeme, neka ti dragi Isus oprosti i neka skine koprenu tame s duše tvoje, ne bi li upoznao te odustao od svojih grješnih nedjela!« — Tako je vapio plemeniti mučenik usred neopisivih muka podnoseći sve s tolikom strpljivošću, da je sve naokolo stojeće vojnike upravo zadivio.

»Šuti, gavrane!« vikne Džem srdito te kao bijesan skoči do obližnje vatre, zgrabi goruću ugorak pa ga pritisne sad na ruke sad na grudi mučenikove. »Ne vidim dobro, moj gavrane,« reče zlobno, »zato dolazim sa luči, da vidim, ima li još štogod perja na tebi.« Tako se je rugao svojoj mukotrpnoj žrtvi te odmah doda: »Čini mi se, da su te dobro operušali. Što misliš, zar nijesam dobar? Evo, kako grijem tvoju golotinju, da ne ugineš od zime.«

Svećenik samo jaukaše od neizrecivih boli. Iz njegovih očiju, koje su nepomično gledale prema nebu, moglo se zaključiti, da traži odozgo mučeničku jakost i strpljivost, koja mu je bila upravo sada toliko potrebna...

A dobri je Bog ispunio želju plemenitoga njegova srca. Čitavu je noć junački podnašao grozne boli od opeklina. Istom prema jutru, sasvim izmučen i slomljen, spustr kao mrtvac glavu na prsa i pane u nesvijest...

Još prije negoli je sunce granulo zapovjedi Džem vojnicima, da ga prestanu zlostavljati bojeći se, da mu o. Ryan ne bi umro.

»Odvežite toga psa!« reče naprasito, »i pazite, da ne pogine, jer ne trebamo lješina; a da ga ne bi odnio nečastivi, njegov pomoćnik, dobro ga čuvajte, inače ćete glavom platiti!«

Vojnici odriješiše odmah veze, kojima bijaše mučenik svezan za kolac. Čim su veze popustile, sruši se ispaćenik onesviješten u lokvu svoje mučeničke krvi...

Upravo su zasjale zlatne sunčane zrake nad vodama Gangesa, kao da se žele okupati i očistiti od svakog praška, što su ga pobrale na svome dugom putovanju. A

kada su zatitrale po krošnjatim paomama, činilo se, da su od zlata. Napokon probije jedan pramen sunčanih zraka kroz guste krošnje, povijuše i lijane do proplanka, na kojem se utaboriše sipahi i najprije obasjaše upravo stup poškropljen krvlju mučenika. Međutim su vojnici odvukli onesviještenog svećenika pod šator. Tu mu svezaše čvrsto ruke i noge i pred šator postave stražu.

* * *

Čitava se istočna Indija pretvorila za nekoliko mjeseci u pozorište krvavih borbi između Engleza i ustaških urođenika. Ovi se na sve strane zalijetali u čoporima pljačkajući i onako siromašna sela i pri tome su divljački ubijali ne samo Engleze nego i svoju braću, kadgod bi bila odbila njihov poziv, da im se priključe. Gdjegod bi se ovi čopori pojavili, tamo je nastala pustoš. Narod je ostavljao sela bježeći pred njima, da spasi barem svoj život. Tako su mogli sipahi paliti čitava sela bez ikakvog otpora ostavljajući za sobom samo pusta garišta posuta kostima iznemoglih staraca, koji se nijesu mogli bijegom spasiti.

Na ove strahote podivljalih horda nijesu Englezi gledali skrštenih ruku. U krajevima, gdje duh revolucije nije podgrizao u narodu zdravu srčiku posluha i podložnosti, budu dobro oboružane čete. Ova izdašna pomoćna vojska urođenika stade progoniti ustaše sipahe zajedno sa redovnom vojskom. Taj su progon Englezi upriličili tolikom brzinom i žestinom, da su u kratko vrijeme očistili čitave pokrajine od sipaha. Njihova vojska bude djelomično uništena, djelomično zarobljena.

Samo se po sebi razumije, da je također Džemova soldateska na daleko i široko palila, robila sve oko grada Lucknowa. Više puta je dapače prodrla do samoga grada Lucknowa okrutno harajući.

Kad je napokon Džem uvidio, da i pojačanom vojskom uzalud troši ljude poradi jakih gradskih utvrda, povuče se duboko u šumu nedaleko grada Lucknowa.

Iza one strašne noći pune muka otac je Ryan bolovao od jake groznice. Kako je od nje sve više slabio, bijaše uvjeren, da će mu brzo kucnuti posljednji čas. Međutim je i Džem sve uložio, da svoga gavrana izliječi, razumije se, ne od samilosti nego samo zato, da mu onda pripravi nove muke, novi pakao. I doista; iza nekoliko tjedana pobijedio je svećenikov jaki organizam, i on se opet pridigao.

Odsada je morao slijediti Džema, kudgod bi krenuo sa svojom vojskom, prevaljujući pješke daleke puteve kroz džungle i podnoseći svakojaka zlostavljanja.

Napokon je došla gradu Lucknowu jaka pomoć od redovne vojske, na koju je stanovništvo već dugo i nestrpljivo čekalo. Pukovnik Hawelock dade odmah zapovijed, da se k ovoj priključe svi oni odjeli vojske, koja nije bila potrebna za obranu grada, te da složno pođu u potjeru za Džemom.

Ova pojačana redovna vojska zateče Džema u šumi, vješto ga zaskoči i opkoli. Jedan dio njegove vojske potuče, a što je preostalo, bude uhvaćeno i bačeno u zatvor. Među potonjima našao se i Džem. Koliko iznenađenje i kolika radost obuze srce poručnika O'Briena, kad je kod pretraživanja našao pod jednim šatorom o. Ryana, svoga milog prijatelja, gdje leži svezanih ruku i nogu i sa začepljenim ustima! Oslobodivši ga veza dade ga odmah otpremiti u bolnicu sa preporučenim pismom na najboljega liječnika moleći ga, da se za nj što bolje pobrine. A kad se je poručnik nakon nekoliko dana vratio iz lova na sipahe, sjedio je cijele dane uz postelju prijatelja mučenika, da iz njegovih vlastitih ustiju čuje sve, što je u Džemovom sužanjstvu morao pretrpjeti.

Dok se o. Ryan oporavljao, upotrijebio je svaku zgodu, da tješi i sokoli one, koji su kao sužnjevi čamili u zatvoru. Najčešće je pohađao ćeliju, u kojoj je okovan čamio vođa sipaha, Džem. Tu bi sproveo u prijateljskom razgovoru najviše vremena. Nastojao je, da ga pripravi na sretnu smrt, koja je Džema i još mnoge druge kolovođe ustanka čekala.

Kad je prvi puta stupio u Džemovu ćeliju, ovaj se silno preplaši. No videći ljubežljivost svećenikovu, i kako upire u nj svoje blage oči, a da ni riječi ne spominje, što je morao od njega trpjeti, vrlo se začudi. To bijaše za njega zagonetka, koje nije mogao odgonetnuti. Pa kad mu je napokon ovaj omraženi papista iskazivao dapače svakojake usluge, da mu olakoti tešku kaznu, bio je Džem sasvim prenerażen. Nije mogao nikako pojmiti, kako može taj crni gavran, kojega je on toliko mučio, ne samo njemu oprostiti nego mu i dobrim uzvraćati.

Tako je mučenik o. Ryan ljubežljivim razgovorom i prijaznošću probudio u onom surovom, zvjerskom srcu najprije čuvstva udivljenja, što su odmah izazvala i štovanje i zahvalnost prema onomu, kojega je dosada smrtno mrzio i mučio. Ova za jednoga inovjerca nepojmljiva ljubav tako ga je opčarala, da je čitave sate o tome razmišljao. Prispodabljajući svoj život s njegovim, svoju okrutnost sa njegovom nikada viđenom junačkom strpljivošću, kojom je podnašao tolike i tako strašne muke, često bi sebi govorio: »Ove muke sam ja njemu bio pripravio; zar se ne bi mogao sada kruto osvetiti, kad sam u njegovoj vlasti? Pa evo, kako ljubežljivo je njegovo vladanje prema meni, svome neprijatelju i tako okrutnom mučitelju! Kolika razlika između njegove plemenštine i moje okrutnosti!« — U tim i sličnim mislima dozivaše si Džem u pamet sve one muke, kojima je svoj bijes iskaljivao na crnom gavranu. I stideći se sama sebe uzdahnuo bi iz dubine srca: »Doista sam s njime postupao kao krvoždna zvijer. Ta ja sam još gori od nje, jer ona, kad

se jednom zasiti, uklanja se čovjeku s puta. Ali ja se nijesam mogao zasititi osvete i mržnje te sam ga bez razloga toliko mrcvario i mučio . . .«

U ovim se mislima prikazivala Džemu slika o. Ryana kao slika nekog nadčovjeka. Taj prevejani papista, pomisli Džem, nije običan čovjek. Ne, to je junak nad svim junacima, kakvih nema ni među sipahima. Taj junak ima dušu, koja je urešena uzvišenijim vrlinama, nego što sam ih ja dosada vidio kod običnih junaka.«

Tako je svećenička blagost i besprimjerna ljubav pomalo krčila put u onu nisku i životinjsku dušu. Nesebična i žarka ljubav mučenika o. Ryana poče topiti led mržnje i osvete u Džemovu srcu; ona je već raskinula oblak tame i duševne sljepoće te utrla put zrakama Božje milosti. Sjaj ovih zraka nebeske mudrosti i dobrote otkrivaše Džemu novi, prekrasni svijet u plemenitom srcu svećenikovu, o kakvome još nikada nije sanjao. Nije ni čudo, što je Džem vrlo često pogledavao na vrata svoje ćelije. ne će li se otvoriti, da opet ugleda dobroga o. Ryana. Željno je iščekivao onaj mili smiješak na njegovim ustima i one blage oči, u kojima je odsijevala dobrota i plemenština uzvišene duše. Svaki njegov posjet bijaše za Džemovo srce pravi melem. Stoga mu se vazda silno radovao, kao što se raduje prijatelj posjetu iskrenog prijatelja.

PREOKRET

Jednoga dana, kad se je približavao kraj određenog vremena za razgovor, reče hitro Džem ocu Ryanu: »Molim vas, oče, još samo da mi odgovorite na ovo pitanje: Odakle vama tolika krotkost, onaj mir i ona nadčovječja jakost, kojom ste podnosili one muke, što sam vam ih prouzrokovao s tolikom mržnjom i osvetljivošću? Cijele satove razmišljam o tome i ne mogu da si protumačim.«

Otac Ryan položi svoju desnicu na njegovu glavu te odvrati: »Dragi prijatelju, uzrokom je tome nedostiživi uzor za svakoga katoličkoga svećenika, iz kojega struji u naše duše nadčovječja srčanost, jakost i strpljivost, a to je Isus, Spasitelj svijeta. On je onaj balzam, koji je ulijevao snagu u moje srce, da ne klonem pod teretom tolikih boli i da ostanem strpljiv poput Njega u najvećim mukama... Dobar katolik rado trpi radi Krista nastojeći, da mu bude u svemu što sličniji... To je razlog, zašto sam tako mirno i strpljivo podnosio sva ona zlostavljanja; Isus bijaše, koji me je krijepio.« Kod tih se riječi užari o. Ryan od ljubavi prema svome Spasitelju te poče crtati cijeli njegov zemaljski život od Betlehema pa sve do njegove smrti na drvetu križa i završi Njegovim slavnim uskrsnućem i uzašašćem na nebo.

Džem poznavaše već neke istine katoličke vjere, ali sada ih prima kao ogladnjeli mrvice kruha. Krasno tumačenje katoličke vjere, koje mu je o. Ryan apostolskim žarom stavljao na srce, tako je zanijelo Džema, da je od radosti uskliknuo: »Oče, ovako utješljivih, uzvišenih i milih istina nijesam nikada čuo!«

Već se bilo smrklo, kad je o. Ryan ostavio kaznionu. Oči su mu sjale od radosti, a lice mu plamsalo od žara, kojim je govorio svome mučitelju, a sada prijatelju. Ta promjena u Džemovoj duši tako je silno na nj djelovala, da nije mogao te večeri nikako zaspati. Ali i Džemu nijesu dale mira one vječne istine, koje je toga dana čuo od dobroga svećenika. Podbočivši glavu desnicom razmišljaše ozbiljno o svemu, što je čuo o vjeri katoličkoj. Kad ga je sutradan dobri svećenik opet posjetio, upitat će ga Džem iznenada: »Oče, zar ne bih i ja mogao postati katolikom?«

»Dakako, zašto ne?« odvrati svećenik ugodno iznenađen. »Sinoć si čuo, da je Isus došao na ovaj svijet jedino zato, da spasi sav rod ljudski od vječnog prokletstva.

A da to djelo otkupljenja izvede, morao je podnijeti gorku muku i samu smrt na drvu križa. Pogledaj, evo, ovdje na raspelo, kako raskriljenih ruku čeka svakoga, koji u nj uzvjeruje, da ga privine na svoje Božansko Srce!«

»Što misliš, oče, bi li i mene privinuo na svoje Srce, kad sam bio tako okrutan prema tebi?...« Kod tih riječi obori Džem svoju glavu, porumeni sav od stida i ne usudi se, da pogleda u oči onomu, kojega je prije tako mučio i prezirao.

»Sjeti se, Džeme, raskajanog zločinca Disme, o kojem sam ti sinoć pripovijedao, i pouzdaj se u milosrdno Srce Isusovo!«

»Da, da, malo da nijesam na to već zaboravio; Isus mu je obećao, da će još isti dan doći s njime u raj.« I Džem pogleda u lice svećenikovo s takvim izrazom lica kao da se ne usudi nečega reći. To bijaše pogled, u kojemu se odrazivalo čuvstvo ushićenja i oduševljenja zajedno s počitanjem i s nježnom prošnjom. Iz Džemova oka plamsaše žar zahvalnosti i ljubavi, a s njegova lica odsijevaše moćna radost. No gle nagle promjene! Džem spusti glavu na prsa, a ona radost, što odsijevaše na njegovom licu, odjednom se pretvori u duboku žalost. Kao da hoće izraziti beznadnost svoje odluke da postane katolikom, okrene glavom i reče: »Ne, to je nemoguće... za tri dana... da, za tri dana nijesam više među živima...«

U ćeliji uznika nastade grobna tišina, dok je za nekoliko minuta ne prekide svećenik Ryan zapitavši ga: »Zar je već smrtna osuda izrečena?«

»Da, oče,« odvrati Džem ganutljivim glasom. »Danas ujutro javiše mi osudu. Zato vruće želim, da još danas postanem katolikom.«

»Je li to dakle, što si prije htio meni saopćiti krzmajući?«

»Da, to bijaše uzrokom, što se nijesam usudio zamoliti misleći, da je sve prekasno. Molim te dakle nemoj odgađati i preporodi me vodom sv. krštenja ... Još imam nešto vrlo važno na srcu. Ali ... ne, ne, ... Nemoguće je, da mi se to ispuni ...«

»A kakva je to važna stvar, koja ti leži na srcu?« upita o. Ryan. »Reci samo iskreno i ne stidi se! ... Zar se više ne sjećaš, kako sam ti sve pa i najveće uvrede od svega srca oprostio?« ...

Ove su riječi ganule Džema toliko, da se je bacio do njegovih nogu te suznim očima bolno zavapio: »Hvala ti, oče! Tisuću puta hvala! Sada ću ti kazati iskreno, što sam mislio čas prije, kad sam se ustručavao da ti otkrijem srce. No prije svega ti moram reći, da sam u ovom nesretnom zatvoru mnogo i mnogo razmišljao o tebi i o sebi, a sinoć nakon našeg razgovora o dobroti Božjoj, a napose o besprimjernoj ljubavi Isusovoj ... Ali ovo nije to, što me najviše muči. Imam još nešto drugo na srcu, što me neizmjerno tišti i muči, a to je pomisao, da ne mogu postati to, što si ti, oče, ... svećenikom.«

Ove su riječi ošinule o. Ryana kao grom iz vedra neba. Ta kako i ne bi? Džem, do nedavna krvoločni neprijatelj svih Evropljana a napose katolika, kojemu bijaše srce tvrđe od kamena, taj okrutni razbojnik osjeća u sebi iskrenu želju, da postane katoličkim svećenikom!

Zar to nije jedno od najvećih čudesa, što ih milosrđe Božje očituje nezahvalnome svijetu? O, kako su divni putevi Božji!

Savao, koji je proganjao prve kršćane i prolijevao njihovu krv, obratio se odjednom, i od njega postade veliki Pavao, apostol naroda, koji pogiba od mača mučeničkom smrću radi Isusa i njegove božanske nauke.

Zar se hoće neizmjerno milosrđe Božje i na Džemu pokazati sličnim načinom? ... »Misliti sad na to,« reče svećenik ganutljivim glasom, »čini mi se uzaludnim, jer za

tri dana treba da budeš smaknut.« I sagnuvši se do skrušenog grješnika, koji je još ležao do njegovih nogu, ljubezno ga podigne i uhvativši njegovu desnicu milo ga pogleda u lice. U njegovim se očima poput dragulja zasjale krupne suze. »Tko zna?« pomisli o. Ryan, »Bog je neizmjerno milosrdan i prašta svakom skrušenom grješniku ... Ti si još mlad, prijatelju,« nastavi svećenik, »a kod Boga nije ništa nemoguće ... Moli ga i prosi za veliku milost, ali s velikim pouzdanjem. Molit ću se i ja za te i ne ću te zaboraviti sutra kod svete Mise. A sada ostani s Bogom! Moram otići, jer je veče na domaku.«

Rastadoše se kao dva najbolja prijatelja. Uhvativši svećeniku desnicu, prinese je Džem k svojim usnama, poljubi je sa harnošću i toplim suzama nakvasi ...

Napolju se spustio mrak, a cijeli je grad Lucknow utonuo u noćnu tamu, kroz koju su svjetlucale poput radoznalih dječjih očiju blistave zvjezdice na nebeskom svodu.

* * *

Izišavši o. Ryan iz vojničke tamnice pođe laganim korakom kući zaduben u čudnovati prevrat Džemove duše. Bio je vrlo potresen i ganut nad ovako rijetkim događajem i neizbrisivim dojmovima, što ih je danas kod Džema doživio. Uto mu se porodila pomisao, da pokuša spasiti Džemu život, premda je dobro znao, kako je vlada neumoljiva u tom pogledu prema vojničkim ustašama. Zauzet tim mislima razmišljaše, koji bi razlog za pomilovanje Džema naveo u molbi. Odjednom ga zbuni topot konja, koji je kasao nekoliko koraka iza njega. »Dobro veče, oče!« pozdravi jahač svećenika, čim ga stiže i skoči s konja. »Dobro veče!« odzdravi o. Ryan trudeći se, da prepozna došljaka, ali mu je naprezanje u crnoj tami uzaludno. Samo po glasu naslućivaše, tko bi to mogao biti. »Imam li možda sreću,« upita smjelo, »da govorim s gospodinom poručnikom O'Brienom?«

»Pogodili ste, dragi oče; samo ste se donekle prevarili. Pred vama stoji novopečeni kapetan O'Brien, a ne više poručnik. Upravo dolazim k vama, da vam kao svome prijatelju i zemljaku saopćim ovu za me radosnu vijest.«

»O bravo! Najsrdačnije čestitam na promaknuću! To je i za me velika radost. Izvinite, što vas u tami nijesam odmah prepoznao. Od srca se veselim našem nenadanom sastanku! Već se odavna nijesmo vidjeli. To je za me doista veliko iznenađenje! Zapravo, da vam istinu kažem, sam Bog vas je ovaj čas poslao, gospodine kapetane. Imam jednu molbu i to veoma važnu. Ne znam, što da učinim, trebam savjeta, trebam nužno upravo vašu pomoć.«

»Od svega srca rado, ako vam mogu pomoći, moj zemljače; za vas sam spreman skočiti ne samo u vodu nego i među krokodile ‚svetoga' Gangesa.«

»Toliko baš ne ću zahtijevati, ali je stvar ozbiljna! A sada čujte! Treba da mi isprosite jednu osobitu milost — zapravo ne meni nego Džemu! Kako vam je poznato, osuđen je te mora da bude za tri dana smaknut.«

U prijateljskom razgovoru o Džemu i savremenim događajima nijesu opazili, da su već stigli do kuće, gdje je stanovao o. Ryan. Kapetan O'Brien priveže konja za stablo, što je stajalo pred kućom i otprati svećenika. Ulazeći u sobu potvrdi, da je vijest o Džemovu smaknuću istinita i doda: »Da vam, prijatelju, istinu kažem, ta je kazna za ovakva zlikovca kao što je Džem prava milost. Da ga pomiluju, Bog zna, ne bi li počinio još veća zla po našoj pokrajini; ovako će mu i sam sotona biti blaži.«

»Gospodine kapetane, izvinite, ako vašu tvrdnju o Džemu ispravim: to bi on nekad počinio, ali sada više ne; od krvoločnog Džema postao je raskajani lupež. Pred nekoliko mi sati reče plačući kao dijete, da želi postati katolikom, ako je to samo moguće. Čvrsto se nadam,

pače sam uvjeren, da će Džem postati jednoga dana, ako ga pomiluju, gorljiviji papista nego što sam ja,« doda o. Ryan šaleći se.

»Ako je tome tako, onda ću sve poduzeti i nastojati, da ga ne šalju već za tri dana u raj,« odvrati kapetan sjedajući nasmijan k stolu. Međutim je o. Ryan stavljao pribor za čaj, bocu s vinom i dvije čaše na stô želeći proslaviti odlikovanje, što ga je dobio O'Brien radi junaštva i mudrog ravnanja vojskom u boju sa sipahima. Tako sprovedoše obojica ugodno vrijeme u srdačnom razgovoru sve do kasno u noć. Spominjali se posljednjih burnih događaja i gojili nadu, da će se mir vratiti postepeno u zemlju sipaha.

* *
*

U gradu Lucknowu, a naročito među vojnicima tamošnje posade, nije se ni o čemu govorilo s toliko zanimanja i napetošću, i ni o čemu se nisu izricali tako različiti sudovi, nazori i čuvstva kao o Džemovu smaknuću. To silnije bijaše trećega dana iznenađenje, kad se munjevitom brzinom pronijela gradom vijest, da je engleska vlada pomilovala Džema! — Kao što se prije dva dana tome pomilovanju jedini o. Ryan slabo nadao, tako se sada nije nitko našao, koji bi u tu radosnu vijest uopće htio povjerovati. »Nije moguće,« govorahu ljudi, »da bi Englezi pomilovali najopasnijega kolovođu buntovnih sipaha, koji su počinili toliko zla po čitavoj zemlji; to će biti samo nabačena šala u neku političku svrhu.«

Pa ipak bijaše to istina, a nikakva šala ili zagonetka. Englezi su doista Džema pomilovali. Razumije se samo po sebi, da se je ta neočekivana istina neugodno dojmila mnogih građana. Naročito su Englezi, kojima bijaše buntovnički kolovođa trn u oku, žestoko u novinama napali one suce, koji su mu sudili, kriveći ih zbog podmitlji-

vosti i drugih nezakonitih razloga. Pa i po vojničkim posadama kolala su o tome različita tumačenja i pripovijetke što radosna što nepovoljna sadržaja. Većina pak stanovnika bijaše mnijenja, da je vlada pomilovala krivca radi toga, što se boji, da ne bi njegovim smaknućem nanovo uspirila vatru, koja još nije sasvim utrnula. Bijaše i takvih, koji su tumačili to pomilovanje, kao da se vlada želi ovim činom ulaskati Džemu, ne bi li u njemu našla još jednoga vjernog psa. — No tko bijaše začetnikom Džemova pomilovanja, nitko nije pitao, a niti je itko sanjao, koliko je borbi i napora uloženo, dok je vlada pristala na milosrdni prijedlog plemenitog muža, koji se za tu stvar izvanrednom požrtvovnošću zauzeo. On bijaše jedini, koji se od srca radovaše sreći toga bijednika. To ne bijaše drugi nego sam o. Ryan. Njemu bijaše također povjerena zadaća, da osobno saopći Džemu ovu neočekivanu i radosnu vijest. Razumije se samo po sebi, da nije dugo oklijevao, da mu stvar saopći, već posjeti ranim jutrom Džema, koji cijelu noć nije oka stisnuo. Čitave je sate klečao na tvrdom podu ćelije zazivajući milosrđe Isusovo, kako je od o. Ryana naučio.

Kad mu je svećenik navijestio veliku milost Božju, koja je potakla vojno zapovjedništvo, da ga pomiluje, baci se Džem sav raskajan na tle i stade cjelivati njegove noge. Poput malog djeteta brizne od ganuća i radosti u plač te nježno i srdačno zahvaljivaše svome spasitelju: »Da, oče, sve ovo dugujem milosti Božjoj, ali samo po tebi, tvojim nastojanjem, jer znadem, da na ovome svijetu znade samo tvoje dobro srce za Džema zločinca, i da mu samo ti dobro želiš. Nikada toga zaboraviti ne ću. Vidjet ćeš, da će ti Džem ostati vjeran... Budi uvjeren, da se u meni ne ćeš prevariti...«

Na te riječi izvede svećenik Džema iz tamnice na slobodu te ga pozove kao svog prijatelja u svoj stan na šalicu čaja. Zastiđen primi pomilovani zločinac ovu velikodušnu ponudu sa zahvalnošću te postade odsada tako reći

svagdanjim njegovim gostom. Kadgod bi došao u posjete svome spasitelju, razgovarao bi se s njime do u kasnu noć o uzvišenim i dubokim istinama svete vjere. Ne potraja dugo, i našem se Indijcu razbistri obzorje. Bijaše još mlad, bistar i darovit pa je počeo brzo shvaćati svoj život i ovaj svijet u sasvim novom svijetlu. Sam o. Ryan priznade, da još ne imađaše takva đaka, koji bi toliko žeđao za naukom i koji bi svaku riječ o vjeri primao tolikom pažljivošću i neutaživom težnjom. Osim toga opazi na svoju radost, kako taj Indijac energično nastoji, da sa sebe strese ne samo divljačku narav, nego se i svom dušom trsi, da se preobrazi u umiljato janje.

Naskoro bijaše novoobraćenik tako čvrst i poučen u sv. vjeri, da ga bez ikakve bojazni pripustiše k sv. krštenju. Sam o. Ryan otvori mu svetom vodom vrata Kraljevstva nebeskoga nadjenuvši mu ime Pavao, da mu veliki apostol naroda bude neprestanim primjerom čudesnog obraćenja, a njegova velika ljubav k Isusu kao i njegov apostolski duh moćnim poticajem u radu za Krista i za njegovu Crkvu. — Kapetan O'Brien kumovao je kršteniku pri uzvišenom činu, nad kojim se veselilo čitavo nebo.

Prođe nekoliko sedmica, a gradom se najedamput pronijela vijest, da je Džem iščeznuo. Tako postade ovaj čudnovati Indijac po drugi puta u gradu Lucknowu predmetom senzacije. Mnogo se je o njemu u novinama pisalo, a još više govorilo. S vremenom je i ta senzacija zamrla, i na Džema je sve zaboravilo, kao da ga nikada nije bilo. Tako je i ustanak sipaha sa svojim kolovođom otišao pomalo u zaborav. Jedini, koji na Džema nije zaboravio, bijaše o. Ryan. On je svoga Pavla vazda nosio u srcu i za njega se puno, puno molio. Svaki dan, kad bi se u sv. Misi spominjao živih, sjetio bi se napose svoga obraćenika Džema.

* *
*

Godine su prolazile. Pukovnik Hawelock postade međutim generalom i zapovjednikom lucknovske posade, a gospodin O'Brien, intimni prijatelj o. Ryana, pukovnikom. Ovaj radosni događaj bijaše povodom, da su se prijateljske veze između o. Ryana i gospodina O'Briena još više utvrdile. Nije prošao ni jedan dan, a da ne bi jedan drugoga posjetio. Njihovo će prijateljstvo biti odsada nerazdruživo. Tko ih poznavaše, nije se tome nimalo čudio. Vezala ih je ista krv, isti jezik i ista težnja za »zelenim Otokom«, za domovinom svetoga Patrika i njihovom rodnom grudom. Tu ljubav utvrđivala je i iskrena, topla odanost vjeri njihovih otaca, koju su baštinili od svojih junačkih i pobožnih pređa.

Jedne rujanske večeri posjeti gospodin pukovnik O'Brien opet dragog prijatelja o. Ryana. Ovaj ga je kao obično dočekao srdačno i ljubezno. Primivši ga ispod ruke odvede ga na verandu svoga stana. Ovdje na svježem zraku i ugodnome lahoru, koji je strujio sa rijeke Gumti, rashlađivali se od dnevne žege indijskoga sunca. Pogled na grad Lucknow, koga je rijeka Gumti, pritok golemog Gangesa, dijelila u dvije polovine, bijaše prekrasan u moru svjetiljaka. Zapitavši jedan drugoga za junačko zdravlje zaredali razgovori o njihovim dnevnim poslovima, a napokon se srcem i mislima prenijeli na daleki zapad, u svoj rodni Erin (Irsku). To je ljubljena kolijevka svih Iraca, koje su Englezi kroz vijekove bezobzirno tlačili i proganjali. Ali je patnički narod vodio neustrašivo junačku borbu za slobodu rodne grude i katoličke vjere. Irci ljubljahu vjeru svojih djedova nepokolebljivom vjernošću, uz nju prianjahu i toliko za nju pretrpiše kao nijedan narod na svijetu.

Naši znanci — plemeniti sinovi Irske — nijesu zaboravili u prijateljskom razgovoru ni neustrašivoga vođu Iraca, kreposnog Danijela O'Conella, kojega je nemila bolest prerano shrvala u grob. S ponosom se sjetiše i pra-

vednog ustanka irske omladine, kojoj je na čelu stajao pukovnikov imenjak Smith O'Brien, i kako su ga Englezi u krvi ugušili. Bolna srca pitahu jedan drugoga: »Šta će našoj dragoj domovini donijeti budućnost? Hoće li joj već jednom osvanuti dan toli žuđene slobode? ... A bude li to ona doživjela, hoćemo li to dočekati nas dvojica? ...

Ovako su naši prijatelji zabrinuto umovali, dok ih razgovor nije doveo na ustanak sipaha, na koji su bili već zaboravili. »Da, da ti nesretni sipahi!« uzdahnu duboko pukovnik. »Rado bih saznao, kuda se je to samo sakrio taj tajanstveni obraćenik Džem? Što misliš, prijatelju, gdje bi mogao biti? Nestade ga odjednom kao jutarnje rose.«

»Sam Bog znade, što li se s njime dogodilo,« odvrati o. Ryan. »Već je tome više godina, što nema od njega nikakve vijesti. Nekoliko tjedana iza kako je odavle otišao, pisao mi je samo to, da je u Evropi, da bijaše u Rimu na grobu sv. Apostola i da je imao sreću vidjeti sv. Oca. Otada ništa više. Vrlo mi je začudno, kako mi ništa ne piše. Moguće, da je umro? U slučaju da još živi, onda ne sumnjam nimalo o istinitosti njegovih riječi, koje mi još u zatvoru, kad sam mu donio vijest, da ga je vlada pomilovala, ganut, klečeći do mojih nogu rekao: »Oče! vidjet ćeš, da se ne ćeš u meni prevariti!«

»To vam i želim, oče,« reče pukovnik, »pa ako se njegove riječi doista ispune, bit će on neobičan značaj.«

Jedva je pukovnik dovršio, pokuca netko na vrata. »Samo naprijed!« razlijegao se sobom zvučni glas Ryanov. U sobu uniđe listonoša te pozdravljajući uruči o. Ryanu pismo, nakloni se i udalji.

Svećenik raskine pečat pisma i preleti prvu stranicu. Odjednom mu se lice razvedri, te od prevelike radosti i ushićenja uskliknu: »Gospodine pukovniče, mi o vuku, a vuk — doduše nije pred vratima, ali evo njegova pisma. Pogledajte samo potpis!«

»Od koga? Zar od Džema?«

»Dakako! Evo čitajte! Piše mi iz Rima kao bogoslov u zavodu Širenja vjere.«

»A što piše?« upita pukovnik sav razdragan.

»Evo čujte!« i o. Ryan poče čitati, a od radosti mu glas podrhtavaše.

Velečasni oče! Možda ne ćete vjerovati, da sam neizrecivo sretan. Danas sam na blagdan svetih apostola Petra i Pavla primio u vječnome gradu sv. red od biskupa — ja sam svećenik. Ovaj će dan biti za čitav moj život najsretnija i najljepša uspomena. Duša moja hvali Gospodina, što je tako milo i tako velikodušno pogledao na me, nevrijednoga i siromašnoga slugu svoga ... Za tu nepojmljivu milost i neiskazanu sreću imam iza Gospodina Boga da zahvalim najviše Vama, dragi oče, jer samo po Vama sam Gospodina upoznao ...

Sutra ću prikazati dobrome Bogu svoju prvu sv. Misu. O, kako ću se Vas, velečasni, kod nje zahvalnim srcem sjećati!

Ne možete si predstaviti, kakva me radost obuzima pri pomisli, da ću brzo pristupiti k oltaru Gospodnjem i da ću nebeskome Ocu prinijeti nevinog Jaganjca za sve svoje grijehe, što sam ih u životu počinio! ...

Iza toga eto me odmah u moju dragu domovinu, da Vas nakon tolikih godina opet vidim i da Vam od sveg srca zahvalim za sve one žrtve, što ste ih za moga boravka u tuđini prinijeli za moju bijednu dušu ...

Velika i neizreciva ljubav Božja, njegovo nepojmljivo milosrđe i svemoćna dobrota sve se tako reći slilo u moju dušu, samo da me spasi. O, kako su čudesni, kako nedokučljivi putevi Božji! ...

Kako ćete se čuditi, kad Vam ispripovjedim o milosrđu Božjem, što me dugi niz godina tako divno vodilo i uzdiglo na dostojanstvo, u kojemu se osjećam neizrecivo sretnim! Evo, providnost Božja dovela me do oltara Božjega, mene zločinca ...! O, sjedinite, dragi oče, svoje moćne molitve s molitvom mene nevrijednoga, ne bi li se tako predobri Bog udostojao primiti moju zahvalnost, koju mu dugujem radi nedokučljive dobrote Njegove ... Cijelim srcem težim za Indijom, svojom domovinom, da svoju braću, koja još čame u tami poganstva, privedem k svijetlu prave vjere Isusove. Tada ću svim žarom srca svoga poraditi oko toga, da se u njoj raširi što više Kraljevstvo Božje. Dao Bog, da mojim zemljacima što prije zasja u punom sjaju Isus u njihovim dušama, da ga tako što bolje upoznadu i svim srcem uza Nj prionu!

Čvrsto se nadam, dragi oče, da ste ostali nepokolebljivi u svojoj nadi, kao što sam ostao nepokolebljiv i ja u svojoj odluci, koju sam Vam zadao riječima: »Vidjet ćete, da se ne ćete u meni prevariti! ... Vaš zahvalni Džem.

Dvije velike suze, suze radosti i zahvalnosti prema Bogu i njegovom nedokučljivom milosrđu, skliznuše se o. Ryanu niz obraze. A pukovnik O'Brien ganut nepojmljivom promjenom Džemovom reče sav udivljen: »Ah, to je čudo, koje nadmašuje i čudo uskrisenja mrtvaca! Tko bi se ikada bio nadao, da se tolika plemenitost krila u srcu toga razbojnika!«

»Pravo veliš, dragi prijatelju,« odvrati o. Ryan. »Ovakva čudesa tvori samo neizmjerno milosrđe Božje u srcima najvećih grješnika, u Crkvi katoličkoj, kad mu se iskrenim srcem obrate i čine pokoru. Putevi su Božji nedokučljivi. Neka bude hvaljeno i navijeke slavljeno neizmjerno milosrđe Božje!«

Kad se je gospodin pukovnik rastao sa svojim prijateljem, poklekne o. Ryan odmah na svoje klecalo, nad kojim je visjela slika Presv. Srca Isusova i dugo se moljaše. Konačno svladan snom pođe na počinak. Ali ne-

nadano pismo Džemovo i njegov sadržaj dugo ga u snu smetahu. A kad je konačno zaspao, sanjao je samo o Džemu.

Vidio je u snu Džema, kako skladno i pobožno pjeva svoju prvu sv. Misu, i kako prima od Džema njegov mladomisnički blagoslov. Vidio je Džema, kako se sav blažen i nasmijana lica k njemu sagiba te mu ponizno u uho šapće: »No, oče, jesam li vas prevario?« — A o. Ryan mu sav blažen odgovara: »Dobri Džeme, doista me nijesi prevario!«

S dopuštenjem crkvene oblasti izdaju Isusovci u Zagrebu.

Izdavač, vlasnik i odg. urednik: Kolegij Družbe Isusove, Zagreb - A. Alfirević D. I. — Tiskara »Glasnika Srca Isusova«, Zagreb

MISIJSKA BIBLIOTEKA

IZLAZI:

u veljači — travnju — lipnju —

kolovozu — listopadu — prosincu

PRETPLATA:

Godišnje 6 dinara

Pojedini broj 1 dinar

Broj pošt. čeka 35.627

NARUDŽBE PRIMA:

Uprava »Katoličkih misija«

Zagreb I/147

Palmotićeva ulica 33